

ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์ “ปิสฺนวาจา — วาจาเสื่อมเสีย”

ปิสฺนวาจา อ่านตามภาษาบาลีว่า ปิ - สฺ - นา - วา - จา มาจากคำว่า ปิสฺนา (เสื่อมเสีย) กับคำว่า วาจา (คำพูด, วาจา) รวมกันเป็น ปิสฺนวาจา แปลว่า วาจาเสื่อมเสีย เป็นคำที่กล่าวถึงความเป็นจริงของสภาพธรรมที่เป็นอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นเป็นไป ที่มีการพูดด้วยอกุศลเพื่อให้ตนเองเป็นที่รักหรือเพื่อให้ผู้อื่นแตกกัน ตามข้อความในสมังควลีลาลินี อรรถกถาทีฆนิกาย สีลขันธวรรค พรหมชาลสูตร ดังนี้

วาจาที่เป็นเหตุทำตนเป็นที่รักในใจของผู้ที่ตนพูดด้วย และเป็นเหตุเสื่อมเสียผู้อื่น ชื่อว่า ปิสฺนวาจา”

ในอรรถสาธินี อรรถกถา พระอภิธรรมปิฎก ฌัมมสังคณีปกรณ์ ได้แสดงองค์ ๔ ประการซึ่งเป็นส่วนประกอบที่ทำให้ปิสฺนวาจาสำเร็จ ดังนี้

“ส่วนประกอบ (องค์) ของปิสฺนวาจามี ๔ คือ มีคนอื่นที่ตนพึงทำให้แตกกัน (ภินทิตพฺโพ ปโร) ๑ ความเป็นผู้มีเจตนากล่าวให้แตกกัน (ภพฺพุเรกฺขารตา) ด้วยประสงค์ว่าชนเหล่านั้นจักเป็นไปต่างๆ กันด้วยอุบายอย่างนี้ หรือว่า เป็นผู้ใครจะทำตนให้เป็นที่รักว่าเราจักเป็นที่รักใคร่ จักเป็นที่คุ้นเคยด้วยอุบายอย่างนี้ ๑ มีความพยายามเกิดขึ้นด้วยจิตนั้น (ตฺชฺโซ วายาโม) ๑ บุคคลนั้นรู้ความหมายนั้น (ตสฺส ตทตฺถวិชาโน) ๑”

การพูด การสนทนา เป็นสิ่งสำคัญในชีวิตประจำวัน จำเป็นจะต้องพูดคุยสนทนากับผู้อื่นอยู่เสมอและเป็นที่น่าพิจารณาว่าในวันหนึ่งๆ โดยปกติของผู้ที่ยังมีกิเลสอยู่นั้น ย่อมหวั่นไหวไปด้วยอำนาจของอกุศลเสียเป็นส่วนใหญ่ตามการสะสมของแต่ละบุคคล ใ่ว่างจะพูดด้วยอกุศลจิตตลอด บางครั้งก็พูดด้วยอกุศลจิต จึงมีวจีทุจริตเกิดขึ้นค่อนข้างมากในชีวิตประจำวัน ซึ่งจะสังเกตได้ว่าขณะใดคำพูดเป็นไปเพราะอกุศลจิต คำพูดนั้นจะเป็นวจีทุจริตโดยตลอด เช่น พูดเพราะหวังลาภบ้าง เป็นไปด้วยกิเลส ความติดข้องต้องการ ทำให้มีวาจาที่เป็นไปเพราะหวังในลาภเกิดขึ้น บางครั้งบางขณะก็มีการพูดยกยอเพื่อให้เขารักใคร่ หรือว่าบางครั้งก็เป็นการพูดโอ้อวด บางครั้งก็พูดกระทบ บางครั้งก็พูดเสียดแทงให้ผู้อื่นเจ็บช้ำน้ำใจ บางครั้งก็ด่าว่าสบประมาทหวังที่จะให้ผู้อื่นเกิดความอับอาย บางครั้งก็พูดเหน็บแนม บางครั้งก็พูดล้อเล่น บางครั้งก็พูดอำ

พรางความจริง พุดผิดจากความเป็นจริง บางครั้งก็เป็นการพุดที่บ่นว่าพุดประชดประชัน บางครั้งก็เป็นการพุดส่อเสียด มุ่งทำลายผู้อื่น เป็นต้น ทั้งหมดทั้งปวงนั้น เป็นเรื่องของวาจาที่เกิดขึ้นเพราะกิเลส ทำให้ปรากฏในลักษณะต่างๆ ตามกำลังของกิเลสที่แต่ละคนได้สะสมมา

สำหรับปิสุณาวาจา นั้น เป็นการพุดคำส่อเสียด เพื่อให้ผู้อื่นแตกแยกกันหรือพุดส่อเสียดเพื่อบ่มุขที่จะทำให้นั่นเป็นที่รัก เป็นที่ไว้วางใจ เป็นวจีทุจริตประการหนึ่ง เป็นอกุศลกรรมบถ เมื่อถึงคราวให้ผล อย่างหนัก ย่อมทำให้ไปเกิดในอบายภูมิ อย่างเบาเมื่อได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ย่อมทำให้ผู้นั้นแตกจากมิตร คบกับใครไม่นานก็แตกแยกกัน โดยมูลแล้ว การพุดส่อเสียด เกิดจากโลภะ (ความโลภ ความติดข้องยินดี พอใจ) บ้าง เกิดจากโทสะ (ความโกรธ ความไม่พอใจ) บ้าง ซึ่งเป็นเรื่องของบุคคลผู้ที่ยังมีกิเลสอยู่อย่างแท้จริง

พระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงจึงเป็นเครื่องเตือนที่ดีเป็นอย่างยิ่งในชีวิตประจำวัน เกื้อกูลให้เป็นผู้ระมัดระวังแม้ในการพุด โดยต้องระวังที่จิตใจของตนเอง เมื่อจิตใจสะอาด คำพุดก็สะอาด แต่เมื่อจิตใจไม่สะอาด คือเป็นอกุศลจิต คำพุดก็ไม่สะอาด เพราะการพุดในบางครั้งดูเหมือนว่าไม่ได้พุดส่อเสียดให้ผู้อื่นแตกกัน แต่ถ้าพุดถึงบุคคลอื่นในทางที่ไม่มีประโยชน์ คำพุดดังกล่าวย่อมไม่เกิดประโยชน์ทั้งกับคนพุด และคนฟัง ก็ไม่ควรที่จะพุด ควรพุดเฉพาะคำที่จริง คำที่ไพเราะอ่อนหวาน คำที่เป็นประโยชน์ พุดถูกกาลเทศะ และพุดด้วยจิตที่ประกอบด้วยเมตตาเท่านั้น

การพุดด้วยกุศลจิตทั้งหมดย่อมจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง โดยเฉพาะการพุดถึงพระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ดีแล้ว หรือว่าเป็นการสนทนาธรรม เป็นการสอบถามธรรม เพื่อความเข้าใจถูกเห็นถูก ก็จะเห็นได้ว่าคำพุดต่างๆ เหล่านั้นทั้งหมดเป็นคำพุดที่มีประโยชน์ เป็นคำพุดที่เกื้อกูลแก่ผู้ศึกษาธรรมร่วมกัน เพื่อความเข้าใจถูกเห็นถูก เป็นคำที่ควรพุดเป็นอย่างยิ่ง

การฟังพระธรรมศึกษาพระธรรม เป็นเรื่องของการขัดเกลาภิเลส เป็นไปเพื่อละโดยตลอด ไม่ใช่เป็นการเพิ่มกิเลส เพราะฉะนั้น ถ้าพิจารณาเห็นว่าสิ่งใดเป็นโทษ ไม่เป็นประโยชน์ ก็ควรจะจดเว้นในสิ่งนั้น แล้วเจริญธรรมฝ่ายที่เป็นกุศลในชีวิตประจำวัน ทั้งหมดทั้งปวงนั้นเป็นความเกิดขึ้นเป็นไปของธรรม ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ความเข้าใจพระธรรม จึงเป็นเครื่องอุปการะเกื้อกูลปรุงแต่งให้มีความประพฤติที่งดงาม ทั้งทางกาย ทางวาจาและทางใจ นำมาซึ่งประโยชน์เท่านั้น ไม่เป็นโทษทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น และเมื่อได้สะสมในสิ่งที่ดีแล้วก็ย่อมจะไม่เป็นเหตุทำให้เกิดความเดือดร้อนใจในภายหลังเลยแม้แต่น้อย

[ชมรมบ้านธัมมะ มศพ. : www.dhammahomefellowship.com, โทร. ๐๘๑-๘๓๒๐๕๗๗]